

Dan S. Stoica

Emoțiile din românescul *acasă*

Cadrul discuției

Trăim într-un univers negociat discursiv și deci este ușor de înțeles importanța limbii în modul în care percepem, fiecare, realitatea care ne înconjoară. Diversitatea limbilor istorice este explicația și pentru diversitatea viziunilor despre lume și viață, de vreme ce percepția este un fenomen complex al cărui ultim segment, numit verbalizare, constă în numirea senzației captate senzorial, ceea ce adesea înseamnă pur și simplu adăugarea produsului experienței cognitive într-o clasă preexistentă, numită deja. Când vedem o floare – chiar dacă e dintr-o specie rară, de care n-am mai văzut, dar care are toate elementele esențiale pentru a o asimila cu ceea ce știm că este aspectul unei flori, al oricărei flori – informația captată vizual ajunge, verbalizată, în clasa „floare”, noțiunea generală, a cărei intensiune descrie și obiectul văzut în lumea înconjurătoare. La fel se întâmplă lucrurile și când percepem un parfum: nu e nevoie să distingem despre ce parfum este vorba, informația verbalizată ajunge în clasa „parfum”. Dacă se întâmplă să fie un parfum cunoscut, informația, mai precisă, va ajunge în subclasa „Guerlain”, de pildă, subsumată clasei „parfum”. Astfel, ierarhizările din limbă ordonează și percepțiile. Clasa „miros”, de exemplu, conține și subclasa „parfum”, care conține și subclasa „parfum artificial”, în care găsim și subclasa „Guerlain”. Rafinamentul de care e capabilă limba în subdivizare și ierarhizare va asigura și rafinamentul percepțiilor membrilor comunității lingvistice respective. Nu toate limbile au termeni pentru subclasa „parfum artificial”, de exemplu, ceea ce-i poate pune în dificultate pe membrii comunității de vorbitori ai vreunei limbi când percep miros de parfum de-al casei Guerlain (și nu vorbim aici despre parfumurile așa-zis florale). Sigur că fiecare limbă are rezervate clase pentru obiectele neidentificate încă sau neidentificabile imediat, cum ar fi clasa aflată sub termenul „ceva” sau de sub termenul „chestie” din limba română. Când percepem o senzație pe care nu o putem identifica, știm că am perceput „o chestie” sau „ceva” și facem eforturi de asociere pentru a determina, pe cât se poate, clasa unde-și va înscrie acea senzație forma verbalizată: „e ceva care seamănă cu...”, sau „e o chestie care aduce a...” sînt semne ale efortului de a înțelege percepția, de a ne situa în lumea în care simțurile noastre au cules informația senzorială nouă. Se poate constata că și efortul de asociere, menit să ducă la înțelegerea percepției, se bazează tot pe limbă, pe limba maternă a fiecăruia, înainte de toate. Sîntem ceea ce sîntem în limitele limbii noastre materne, în limitele culturii noastre, în limitele comunității de limbă și de cultură căreia îi aparținem. A spus-o și Wittgenstein, o spune, mai aproape de ziua de azi, profesorul Paul Cornea:

„Vreau să spun că nu există abordare perfect ingenuă a unei exteriorități, că totdeauna în exercițiul sesizării e implicat, chiar și în doze minimale, un *parti-pris*, o aprehensiune, un mod specific de comportament. Acest unghi particular de refracție exprimă, deopotrivă, personalitatea individului și modelarea pe care i-o impune momentul istoric, formația și ambientul cultural. Înțelegerea ne apare ca individuală, e întotdeauna a mea, a ta, a lui. Dar fiecare singuratitate

emerge pe fundalul unui plural, pluralul intersubiectivității care ne constituie. Asta înseamnă: înrădăcinarea într-o limbă, cu orizontul ei categorial și organizator al experiențelor senzoriale; comunitatea unei culturi, cu referințele, valorile și limitările ei inerente; solidaritatea unui grup de interese ori de elecțiune etc. Anticiparea prejudicială a lumii, proprie oricărui individ (sau „subiect”, cum spun filosofii, sau „agent”, cum spun îndeobște sociologii, sau „actor”, cum spun adesea psihologii), numită de Heidegger și Gadamer „precompresiune”, include toate determinările menționate, care ne situează ca ființe istorice, dependente de locul inserției în viața socială. E adevărat că precomprehensiunea nu acționează în toate împrejurările cu aceeași intensitate. Ea se manifestă, de pildă, estompat când sînt puse în discuție credințe, valori, motivații, criterii, norme”¹

Tipul de situații imaginate în scenariile de mai sus este cel care aduce mereu în discuție ipoteza Whorf-Sapir, conform căreia fiecare individ înțelege lumea înconjurătoare prin prisma limbii lui materne. Scenariile acestea fac să ne gîndim și la comunicarea interculturală, unde lucrurile sînt, cum este de altfel previzibil, încă și mai complicate. Să privim cîteva exemple care pun în evidență astfel de particularități remarcate în diferite limbi.

1. Adesea apare în lucrări din spațiul comparatismului evocarea numărului mare de termeni pe care limbile scandinave îl au pentru a numi zăpada, ceea ce se reproduce cu aproximație în limbile care nu au decît un termen, doi pentru aceeași realitate. Determinanți sau parafraze pot folosi la redarea conceptelor numite cu termenii diferiți din limbile nordice, dar conceptul nu se naște din parafraze. Și în limba noastră ne putem referi la zăpadă pufoasă sau la zăpadă bătătorită, la zăpadă proaspătă sau la zăpadă căzută cu mult timp în urmă, dar noi, românii, gîndim „zăpadă + [detrminant]”, neavînd concept unic pentru „zăpadă proaspătă”, de pildă.

2. Un alt exemplu ar fi ceea ce spun criticii care se apleacă asupra textelor lui Dostoievski despre limba rusă și anume că aceasta are mulți termeni (mai mult de zece) pentru a numi boala, ceea ce apare speculat în mod genial de autor în scrierile sale. Noi, românii, ne putem doar imagina bogăția de posibilități de expresie pe care o oferă limba rusă nativilor ei care au de vorbit despre suferințe din motiv de boală, pentru că limba noastră nu oferă posibilitatea de a reda atît de multe nuanțe.

3. A apărut de curînd o informație în presă² despre lucruri pe care omenirea le-a aflat în 2014. Între altele, apare și faptul că s-a descoperit că limba inuită nu are un cuvânt dedicat conceptului de „libertate”, cea mai apropiată construcție lingvistică pentru acest concept fiind echivalentul lui „neprins”. Văzută de la noi, viața inuiților se desfășoară în libertate, poate chiar într-o libertate fără limite. Așa s-ar putea explica lipsa nevoii de a vorbi despre o stare naturală atotcuprinzătoare: în lipsa unei situații opuse și, deci, în lipsa unui antonim pentru “libertate”, nu

¹ Paul Cornea, *Interpretare și raționalitate*, Iași, Polirom, 2006, p. 23.

² http://adevarul.ro/news/stiri-ciudate/100-lucruri-nu-stiai-anul-trecut-1_54a8b1c9448e03c0fd48699d/index.html

se simte nevoia de a numi starea generală, aceea cunoscută nouă drept libertate. În necuprinsul ținuturilor sale, inuitul remarcă lipsa de libertate doar când el (sau altcineva, ori vreun animal) este prins și, deci, adus la incapacitatea de a se bucura de normalul libertății. Este ușor să ne imaginăm impasul în care s-ar afla un traducător din română în inuită în situația în care ar avea de tradus "libertate" în contexte în care termenul nu se opune celui de "prins".

4. Încă un exemplu: studiul limbii engleze cuprinde și un capitol despre diferențele dintre numele date aceluiași animale, cele care sînt ele în timpul vieții animalelor, față de cele care sînt când animalele ajung să fie în farfurie (*A pig in the street is not a pig on the table* sună titlul unei scurte treceri în revistă a acestei chestiuni de istorie a limbii engleze³). Se explică această stare de lucruri prin influența limbii franceze asupra evoluției limbii engleze, în timpul evului mediu, când franceza era limba claselor superioare, în vreme ce „*commoners*” vorbeau engleza. Acești „*commoners*” (clasele inferioare) creșteau animale și, deci, le numeau așa cum le vedeau în curte sau pe cîmp, adică în limba lor, în engleză (*sheep, pig, cow, calf*), pe când cei din clasele superioare le mîncau și, deci, le vedeau doar în farfurie și le numeau în limba lor, adică franceza (*mutton, pork, beef, veal*). A aduce un text din engleză, cu termenii referindu-se fie la ce e în ogradă, fie la ce e pe masă, în română, de exemplu, presupune o bună cunoaștere a limbii engleze, pe când a traduce din română în engleză un astfel de text presupune cunoștințe de natură enciclopedică și cunoștințe de context, menite să arate clar dacă animalul e încă viu sau e gătit și pus în farfurie ori în meniu.

5. Un ultim exemplu vine să încheie seria aceasta care încearcă să pună problema. Este un fragment din articolul *Litost*, semnat de Luiza Vasiliu, în *Suplimentul de cultură*, la rubrica sa, *Enciclopedia Encarta*⁴:

[...] în Cehia, la "litost", pe care Kundera îl definește așa – "o stare de tulburare adîncă provocată de constatarea subită a propriei nefericiri", "un sentiment al infinitului asemănător cu un acordeon deschis, o sinteză din multe altele, compasiune, remușcare și un soi de dorință nelămurită... Nu știi cum ar putea cineva să înțeleagă sufletul omenesc fără asta".

E mai greu de spus cum ar putea cineva, provenind din altă cultură decît cea cehă, să înțeleagă sufletul omenesc așa cum îl înțeleg cehii. Putem folosi parafraze pentru a compensa ceea ce nu putem prinde într-un termen (și, deci, într-un concept), dar va lipsi întotdeauna conceptul. Povestea despre un lucru nu înlocuiește lucrul în cauză. La fel, descrierea unui concept nu înlocuiește conceptul. Pe acesta îl avem de mici conturîndu-se în exercițiul comunicării în limba noastră, în limba maternă (aproximativ același fenomen se petrece la deprinderea în profunzime a limbilor străine, dar aceasta este o altă discuție). Apoi, percepția activează referirea la concept, iar conceptul determină emoția resimțită. Cine are conceptul, grație limbii sale materne, trăiește

³ <http://silaenglishmagazine.com/history-english-language-pig-pork/>

⁴ <http://suplimentuldecultura.ro/index/continutArticolNrIdent/Rubrici/2559>

efectiv emoția; cine nu are conceptul, vorbind o limbă care nu are termen pentru numirea acestuia, își poate doar descrie emoția, folosind explicații date de altcineva. Mai important este să înțelegem că fiecare va simți efectiv ceea ce stă în descrierea semantică a termenului care numește conceptul în limba sa maternă.

Interculturalism emoțional

Dificultățile traducerii fac de multă vreme obiectul de studiu al traductologilor, al filosofilor, al antropologilor, al celor angajați în studii interculturale. Relativ recent, au apărut și studii interculturale pe tema emoțiilor și a modului în care fiecare limbă le gestionează conținutul. Inteligența existențială „promovează emoții, experiențe, imagini, trăiri sufletești, fantasmе etc., aducînd în spațiul conștiinței și sugerînd existența, dincolo de ea, a inepuizabilelor zăcămintе de irațional, cu care rațiunea, vrînd-nevrînd, trebuie să conviețuiască”, spune Paul Cornea⁵.

Termenii care numesc emoții, deși parțial corespondenți de la o limbă la alta, prezintă conținuturi adesea dramatic distincte, ceea ce ne permite să credem că nu simțim cu toții aceleași emoții, de vreme ce fiecare simte ceea ce-i descrie limba maternă. Emoțiile sînt constructe culturale, despre care se vorbește. Ele sînt exprimate în cuvinte și sînt resimțite în maniere specifice fiecărei culturi. Probe și studii asupra povestirilor autobiografice ale persoanelor bilingve sugerează faptul că limbi diferite oferă grile diferite pentru referirea la experiențe emoționale și modelează – desigur, în mod diferit – felul în care simt oamenii.

O semantică contrastivă îi duce pe cercetători la ideea că există și posibilitatea descrierii emoțiilor într-un metalimbaj esențializat și făcut să redea în același fel ceea ce limbile redau în atît de multe feluri. Cliff Goddard, Anna Wierzbicka, Anna Gladkova, mergînd pe urmele lui Andrzej Bogusławski, sînt deschizători de drum în acesastă nouă abordare. Pînă își vor fi elaborat teoria la modul cel mai convingător, cercetătorii evocați mai sus ne lasă loc pentru a menține discuția în planul diferențelor.

De exemplu, studiul diferențelor dintre englezescul *pride* și echivalenul său din limba rusă, *gordost*, în studiul semnat de Anna Gladkova, sau diferențele dintre termenii în care este descrisă starea emoțională trăită de Isus în Grădina Ghetsimani în versiuni recente ale Bibliei, una în engleză, cealaltă în rusă, sînt elemente de plecare în conturarea acestor contraste extrem de importante în studiile interculturale, așa cum demonstrează în studiul său din *Emotion Review*

⁵ Paul Cornea, *Interpretare și raționalitate*, Iași, Polirom, 2006, p. 21.

Anna Wierzbicka⁶. Echivalențele propuse în traduceri sînt aproximări, cerînd parafrizare, acumulare de determinanți, explicitări, pentru a fi cît de cît coextensive cu ceea ce propune limba-sursă. Ideea din spatele acestor studii – de fapt, ideea de plecare – este că avem de-a face cu emoții diferite resimțite de membrii unor culturi diferite, pur și simplu din cauză că, născuți, fiecare în limba sa, oamenii au percepții diferite și trăiri diferite, determinate de semantica diferită a termenilor care numesc o aceeași emoție în limbi diferite.

Punerea problemei

Nu este greu de înțeles cum de a apărut studierea emoțiilor și a legăturii dintre perceperea lor și limba subiectului aflat în stare emoțională. Este, probabil, mai greu de înțeles la ce servește poziționarea în jurul acestei problematici, cînd tema declarată a prezentului studiu pare legată de conceptul de „locuință” (latinescul *casa* însemna *casă*, o casă modestă, un fel de bordei; după ce însă biserica a „confiscat” termenul *domus*, care denumea o casă mare și bine construită, dîndu-i înțelesul de casă a Domnului (a lui Dumnezeu), *casa* a rămas să acopere înțelesul general de *casă*, adică o construcție pentru locuit). Mai mult, forma *casa* este cea care a circulat și care a suferit transformări în teritoriile unde limba latină a evoluat (și) sub influențe ale limbilor locale, păstrînd, în majoritatea cazurilor, un înțeles legat de construcții pentru locuință.

Așadar, analiza pe care o propune prezentul studiu are în vedere evoluția conținutului semantic al termenilor care au plecat de la latinescul *casa* (în formula *ad casam*) în teritorii diferite, în mijlocul unor culturi diferite. Inevitabil – cum vom putea constata – va fi vorba despre conținut emoțional, despre asumare emoțională a relației cu casa, indusă de conținutul conceptului așa cum este el numit în limbi diferite. Vom vedea și cum dispare emoția acolo unde desemantizarea termenului în evoluția limbii reduce un fost substantiv în acuzativ la statutul de prepoziție.

Ideea studiului comparativ mi-a venit cu ocazia unei adunări prilejuite de lansarea cărții *Pentru tine*⁷, unde unul dintre autori, scriitoarea canadiană de origine vietnameză Kim Túy, a povestit,

⁶ Anna Wierzbicka își arată îndoiala privind cunoștințele de greacă ale evanghelistului Marcu, punînd deja sub semnul întrebării reușita traducerii pe care acesta o făcuse din ebraică, după care compară sensurile purtate de termenii *to be greatly distressed and troubled*. *And He said to them, «My soul is very sorrowful, even to death»* (pentru cititorul cu engleza ca limbă maternă) cu cele purtate de «*I načal On čustvovat' užas i tomlenie. I govorit im: v smertnoj muke duša Moja* (pentru cititorul cu rusa ca limbă maternă). Autoarea analizei mai atrage atenția și asupra faptului că nici limba engleză, nici limba rusă nu au termeni convenabil echivalenți cu termenii din greaca veche, respectiv *ekthambēsthai* și *adémonein*. Am avea deci de găsit răspuns la întrebarea: Isus era în agonie mortală (cum spune textul în limba rusă) sau era trist (cum spune textul în limba engleză)? În versiunile din limba română se vorbește despre întristare de moarte sau apare formula «sufletul meu este trist pînă la moarte». Iată cum găsim scris în versiunea Mitropolitului Bartolomeu Anania: „și a început a Se tulbura și a Se mîhni și le-a zis «Întristat de moarte Îmi este sufletul...»” (*Biblia cu ilustrații*, București, Litera internațional, 2011, Marcu 14, 33-34, v. 8, p. 2224).

⁷ Túy, Kim, Janovjak, Pascal, *Pentru tine*, București, Spandugino, 2012

între altele, cum nu reușea să le explice copiilor săi, care începuseră să adauge franceza la engleza în care-și începuseră viața, că franceza nu are corespondent pentru englezescul *home* (*acasă*). Mi-a revenit în memorie uimirea cu care urmărisem, pe vremuri, evoluția lui *casa* (din latină) în teritoriul unde s-a format limba franceză, cu „rămășițele” care azi le sună straniu chiar și francezilor: La Chaise Dieu, toponim care păstează forma veche (*chaise*) pentru *casă* și nu are nici o legătură cu omonimul *chaise* (scaun) din franceza actuală.

De altfel, limba franceză are o terminologie legată de ideea de casă provenind din latină, de la mai mulți termeni, cu evoluție diferită.

Ad casam, de la *casa*, ajuns pe calea răspîndirii latinei populare în zona triburilor galice, s-a combinat cu graiul local și a evoluat în dialectul galo-roman către *chiese*, *chaise*, *chese*, alterat apoi în *chez* din pricina folosirii sale în poziții proclitice. Forma sa plină apare în toponimie ca *chaise* (ortografiat astfel prin confuzie cu *chaise*, scaun): La Chaise-Dieu, Les Chaises, precum și în antroponimie, semnalat în forme ca: Lacaze, Sacaze. *Casa* re apare, ca împrumut târziu din latină, în secolul al XIII-lea, sub forma *case* (semnalat la Jean de Meung, în 1265), cu înțelesul de casă de la țară, modestă, și este reluat în secolul al XVII-lea în sintagma *case de nègre*, cu sens peiorativ, pentru a denumi o locuință atât de modestă încît abia de poate fi considerată casă. În argoul secolului al XX-lea, *caser* (provenit tot de la latinescul *casa*, dar, de fapt, preluat de la franțuzescul *case* din Evul Mediu) va însemna a-i procura cuiva un loc de muncă, o locuință, o situație, deci a-i face un rost.

Latinescul *domus* va evolua către substantive și adjective relative la casă, cum ar fi *domestique* (servitor în casă – substantiv – sau determinant pentru animale crescute pe lîngă casă – domestice), dar va da și substantivul *domicile* (domiciliu), locuință a cuiva, cu adresă bine determinată. Este poate potrivit să fie precizat că franțuzescul *dôme* (dom) apare pe la 1600, mai întîi cu forma *dosme* și cu sensul de *cupolă*. Termenul este luat din provensală, unde fusese un împrumut târziu din greacă (în greacă, *dôma* ajunsese să însemne *casă*, sens evoluat de la faptul că desemnase un anumit tip de acoperiș oriental). Pentru *domus*, am găsit în *Dicționarul latin-român*⁸ patru echivalente în limba română, trei din categoria substantiv, iar al patrulea din categoria adverb, cu două valori distincte. *Domus*, *-ūs* înseamnă:

1. casă, locuință
2. familie (cu un sens special: sectă filosofică)
3. patrie
4. (sens adverbial)
 - a) domi – acasă

⁸ Gheorghe Guțu, Dicționar latin-român, București, Editura Științifică, 1966.

b) domo – de acasă, din patrie⁹.

Echivalențele latină-română sînt, aici, orientative și nu redau decît vag situația din limba franceză. Apoi, este vorba despre termeni echivalenți din două limbi (sau, mai exact, din două stadii aflate la mare distanță în timp ale unei limbi, latina) și nu despre evoluția unui termen din latină către limba noastră.

În fine, de la latinescul *mansio*, *-onis* (provenit, la rîndu-i, din participiul trecut *mansus* al verbului *manere*, a rămîne), prin împrumut tîrziu, apare franțuzescul *maison*, în secolul al XI-lea, cel care va desemna casa, înlocuindu-l pe *casa/case*.

Drumul lui *ad casam* în teritoriul francez

Reținem din cele de mai sus că, din latinescul *ad casam*, franceza a rămas cu o prepoziție, *chez*. Avem gramaticalizare și desemantizare a termenului din latină. Vom urmări acum și roluri și utilizări ale prepoziției *chez*, pentru a constata împreună că în cele mai multe cazuri nici nu mai este vorba despre casă.

Chez poate indica locul sau direcția, legat de casă: acasă la, în locuința lui. În plus, are aceeași funcție cînd este vorba despre afacerea, activitatea cuiva: *chez le coiffeur* (la frizer/coafor), *chez le dentiste* (la dentist, adică la cabinetul său). Prin extensiune, prepoziția de care ne ocupăm trimite la locul natal, la teritoriul în care cineva locuiește în mod curent, dar și la grupuri (de regulă, socialmente distincte, cum sînt popoarele, sau aparținînd unei specii anume), ca în *chez les Roumains* (la români) sau în *chez le lapin* (la iepure), introducînd ideea că este vorba despre ceva general valabil pentru grupul respectiv, ori la epoci, ca în *chez les Anciens* (la antici) sau *chez nos ancêtres* (la strămoșii noștri, în cazul strămoșilor noștri). *Chez* mai apare folosit, la modul figurat, și pentru a vorbi despre o caracteristică recurentă la un personaj (*chez lui, mentir vient bien naturellement*, adică la el, a minți este ceva firesc), și pentru a face referire la opera cuiva (*chez Balzac*, mai ales după dispariția celebrului scriitor, trebuie înțeles ca „în opera lui Balzac”). Prin derivare, au apărut formele substantivizate familiare *chez-moi* și *chez-soi*, invariabile, de genul masculin, pentru a desemna casa (mai degrabă interiorul) celui care vorbește, respectiv căminul, locuința celui despre care se vorbește, aici intrînd și referința generală, ca în expresia *chacun devrait avoir un chez-soi* (fiecare om ar trebui să aibă un cămin al său).

Urmărind lista – succintă, e drept – a rolurilor servite de prepoziția *chez* în limba franceză, constatăm că doar prima utilizare și, într-o oarecare măsură, a doua, dar și ultima fac trimitere la ideea de *casă*, de construcție (pentru locuit sau pentru activități umane). Chiar și în acele cazuri, prepoziția ca atare nu conține și nu transmite nici o emoție: este ceea ce, de prin secolul al VII-lea, se numește *syncategorema*, adică cuvinte care nu aveau o semnificație în sine, ci serveau la

⁹ O discuție pe această temă poate fi găsită și în: Constantin Frâncu, *Geneza limbii române și etnogeneza românilor*, Iași, Casa Editorială *Demiurg*, 1999, p. 93.

formarea de semnificații asigurând relația dintre alte cuvinte (de fapt, termenul înseamnă „acțiunea de a semnifica împreună cu”, dar, cu timpul, a ajuns să fie înțeles drept cuvânt de legătură). Nici prepoziția *chez* nu semnifică, desigur, nimic, singură. Fără encliticul *moi* (sau orice altă formă flexionară a pronumelui personal accentuat), fără un nume (comun ori propriu) sau substituit de nume, *chez* nu poate însemna nimic. *Chez moi*, *chez nous* poate fi la mine acasă sau la noi acasă, cu înțelesul adus de românescul *acasă*, adică nu doar cu referire la locuință, ci și cu referire la un spațiu ideal, fie el și virtual, unde te simți bine. Bineînțeles, nu tot așa stau lucrurile cu celelalte tipuri de situații unde apare *chez* (*chez les Roumains*, *chez le lapin*, *chez Balzac*).

Drumul lui *ad casam* în teritoriul românesc

Cu forme precum *a casă*, latinescul *ad casam* a ajuns în limba română la forma *acasă*. Încă din *Etymologicum Magnum Romaniae* al lui Hasdeu, aflăm că: „A-casă este adverb”. Autorul celebrului dicționar oferă și echivalentul din limba franceză: *chez*, *à la maison*. Avem apoi: „Deși compus din *a*=lat. *ad* și *casă*=lat. *casam*, totuși *a-casă* a ajuns a fi un adverb în toată puterea cuvântului, invariabil și avînd cele două elemente ale sale constitutive cu atît mai strîns unite cu cît prepoziția separată *a* a dispărut din limbă aproape cu desăvîrșire. Precum este adverb afară (lat. *ad-foras*)”.

O primă remarcă se impune: de la un substantiv cu prepoziție, a ajuns adverb și nu prepoziție! Adverbele nu au doar o semantică dată de sintaxă (sau sintaxă semantică), ci au semantică *per se*, adică ele poartă semnificații. Cazul adverbului *acasă* pare a fi unul privilegiat, mai ales în privința semanticii emoționale. Și românescul *acasă*, asemenea prepoziției franțuzești *chez*, indică locul sau direcția (*sînt acasă* sau *mă duc acasă*), dar îndepărtarea de ideea de edificiu, pe care o remarcaserăm și în cazul lui *chez*, înseamnă mai mult o glisare către imponderabilul emoțional. *Acasă* este acolo unde te simți bine, unde ești protejat, acolo unde chiar cînd ești pedepsit poți înțelege de ce, acolo unde doxa îți este familiară și unde fiecare topos funcționează fără să faci eforturi. Cum spune un român din Italia, „acasă este locul unde pot să fiu așa cum sînt eu”. *Acasă* este acolo unde ai drepturi (și obligații, mă rog!...), acolo unde participi la stabilirea regulilor și unde ai dreptul să ierți sau să ceri să ți se ierte abaterile de la reguli, unde se instalează tabieturile¹⁰ *acasă* este acolo unde semnificația simbolurilor și a miturilor, sensul ritualurilor, al obiceiurilor și al tradițiilor îți sînt cunoscute, familiare, acolo unde ai făcut, pe rînd, primele experiențe majore ale vieții, iar ritualurile au efect. Un reportaj realizat de TVR 1,

¹⁰ Într-o scurtă apologie a tabietului, antropologul Vintilă Mihăilescu spune, vorbind despre micile obiceiuri ale fiecăruia: „[...] de aceea le chemi la tine *ad libitum* prin gestul ritualic al tabietului și nu ești tu la cheremul *întîmplării* lor. Și de aceea nicăieri nu este ca *acasă*. Căci *adevăratul* tabiet este cauza, și nu efectul ordinii, un fel de senilitate ironică și profilactică, împotrivindu-se acelei sărăcii a spiritului în care tabietul cade în *rutină* [...]. Pe scurt, ordinea tabietului transformă *spațiul* în *loc*, îl configurează după chipul și asemănarea ta și te face una cu locul: ești tu pentru că ești la locul tău, iar acest loc a fost rînduit pe măsura ta. Subiect și obiect devin unul” (*Sarmale și non-locuri*, în *Dilema Veche*, nr. 465, 10-16 ian. 2013).

despre o nuntă dintr-un sat din Maramureș mi-a reținut atenția și asta, nu doar la nivelul poveștii celor doi tineri stabiliți la Londra, care veniseră să se căsătorească „acasă”. Deși ușor maculat de inserții vest-europene, satul maramureșan păstrează tradițiile, iar ritualurile se desfășoară fără abateri sau jumătăți de măsură. Vorniceii anunțând evenimentul și invitându-i pe săteni la nuntă, gătirea miresei – absolut impresionantă, și prin dificultate, și prin grija pentru păstrarea suitei de momente în ordine ritualică neclintită – ca și programul mirelui de pînă la momentul oficial, totul pune în fapt o cunoaștere venită din adîncurile timpului, dînd evenimentului valoarea simbolică necesară. Cei doi tineri ar fi putut să se căsătorească (chiar și religios) și la Londra sau ar fi putut să se limiteze la o căsătorie civilă, fie în țară, fie la Londra. În adîncul ființei lor, însă, ei aveau să se simtă cu adevărat soț și soție abia atunci cînd, în mijlocul comunității „de acasă”, cu toți cei importanți pentru ei (familie, prieteni, vecini, consăteni) de față, aveau să-l audă pe preotul „de acasă” spunîndu-le, conform ritualului bisericii ortodoxe, formula „se cunună robul lui Dumnezeu X cu roaba lui Dumnezeu Y, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh”. Altminteri, cum s-ar putea explica efortul greu de imaginat la care s-au supus cei doi tineri?! Într-un eseu despre autentic, același Vintilă Mihăilescu evocat mai sus spune că pledoaria pentru tabiet este doar vîrful aisbergului, întrucît „dedesubt, în adîncuri, se află însă întreaga problematică a autenticității”¹¹, pentru a atrage atenția, mai departe, asupra unei realități incontestabile: „Este mai degrabă nivelul ideologic al unei autenticități culturale de factură oarecum notarială: autenticitatea este, în acest caz, un soi de conformitate cu originalul: x este conform cu X, gestul, obiectul sau valoarea actuală sînt conforme cu cele acreditate din și prin vechime”¹².

Cum s-ar putea explica, de altfel, faptul că românii care lucrează în străinătate își folosesc banii cîștigați pentru a-și construi case în localitățile de unde au plecat, chiar dacă nu ajung să le locuiască în viitorul apropiat?! Dacă nu te văd „ai tăi” că te-ai realizat, nimic nu contează. Raportarea permanentă la „ai tăi”, la „acasă” dă rost eforturilor și realizărilor, te confirmă ca membru (meritos!) al comunității de la care te vei revendica mereu, indiferent pe unde te vor purta pașii.

Acest „acasă” îți poate sta într-un miros, într-un zgomot devenit mai mult decît familiar, în figura cuiva (care, poate, nici nu mai e printre vii), într-o lumină aparte, căzînd pe obiecte, la un anumit ceas al zilei, în sunetul vocii cuiva. Putem constata că vorbim mai degrabă de senzații, de emoții, decît de edificiul în care locuim (sau am locuit cîndva, dar care a rămas reper de neînlocuit, pe viață). În românescul „acasă” găsim o atmosferă, așa cum ne lasă să înțelegem și Romulus Rusan, care descrie în celebra sa *America ogarului cenușiu* interiorul locuinței lui Mircea Eliade din Statele Unite, spunînd că era un interior tipic pentru casele de intelectuali din România interbelică. Așadar, Mircea Eliade își recrease atmosfera de „acasă”, pentru a-și asigura,

¹¹ Vintilă Mihăilescu, *Despre autentic*, in *Dilema Veche*, nr. 466, 17-23 ian. 2013.

¹² Ibidem

înțelegem, echilibrul psihic și sufletesc necesar muncii intelectuale. Își dusesese „acasă” cu el, evitînd, probabil un sentiment al dezrădăcinării, neprielnic concentrării spiritului. Pentru vorbitorul nativ de română, *acasă* este un concept extrem de bogat în elemente imponderabile, așa încît termenul care-l numește devine greu de explicat altcuiva, iar obiectivarea lui este o chestiune și culturală, profundă, și extrem de personală.

Am făcut cîndva un exercițiu lansat *ad-hoc* în rîndul celor aproape o sută de persoane care veniseră să audieze o conferință pe care o țineam pe tema publicității. Exasperat de reclama care se încheie cu formula „Acasă. Acolo unde este pudding”, am cerut membrilor auditoriului să scrie primele cinci lucruri pe care li le evocă rostirea cuvîntului *acasă*. Am avut răspunsuri foarte variate, de la mirosurile de Crăciun (un amestec de miros de brad, de portocale și de cozonac proaspăt scos din cuptor), pînă la țîriitul greierilor în noaptea de vară, de la vocea mamei, la gustul sarmalelor și la senzația primei atingeri a cearșafurilor proaspăt schimbate. Nimeni nu a pomenit de pudding! Am putut demonstra astfel că preluarea fără adaptare a textelor publicitare create într-o altă cultură este o abordare greșită. Amintindu-mi de acest moment, am gîndit că merită extinsă baza de susținere materială a ipotezei de la care pleacă prezentul studiu și am apelat la sprijinul unor foști studenți pentru a aduna date. Îmi stăruia în minte răspunsul la întrebarea „Unde-i acasă?” dat de o doamnă, Hanni Schwartz, săsoiacă mutată demult în Germania, cu toată familia, și care venea în fiecare an în satul natal, satul Ruși, din județul Sibiu: „Aicea! Acolo, **plecăm** (sublinierea mea, d.s.) în Germania” (Știrile PRO TV, 3 aug. 2013).

Mi-au fost de ajutor fostele mele studente Alexandra Popa (de la masteratul de Relații Publice și Publicitate), Mihaela Chirvase și Lăcrămioara Șuvăială (de la specializarea Jurnalism și Comunicare). Alexandra Popa a intervievat români aflați la muncă în Spania, Mihaela Chirvase a intervievat români aflați în Italia, iar Lăcrămioara Șuvăială a intervievat români aflați în Germania. Rugămintea mea fusese ca, pornind de la întrebarea „Ce vă evocă cuvîntul *acasă*?”, prin întrebări ajutătoare și prin insistență, asistentele mele să obțină răspunsuri cît mai complete și mai detaliate: dacă cei intervievați simt același lucru cînd spun *acasă* cu referire la locuința lor actuală, dintr-una dintre țările europene menționate mai sus, dacă apar ca necesare precizări precum *acasă în țară* sau formulări ca *acasă-acasă* (știut fiind modul acesta de referire la obiectul veritabil, adevărat, original, cum era prin anii '80 referirea la produse – mai ales alimentare – prin repetarea termenului, cu scopul de a preciza că era vorba despre produse veritabile: *cafea-cafea*, de exemplu, apăsarea ca opus lui *cafea*, care desemna amestecul denumit și „nechezol”). Deși numărul de răspunsuri primite prin intermediul fostelor mele studente nu este impresionant (aproximativ 150, în total), consistența acestor date vine din asemănarea conținutului acestor răspunsuri.

În aproape toate cazurile, legătura cu „acasă” este asigurată prin folosirea limbii române, mai ales în familie, desigur, dar și prin preferința pentru adunările de conaționali, laice sau religioase. Răspunsurile a doi subiecți, amîndoi scriitori (un român poet și o româncă autoare de romane, ambii stabiliți în diverse locuri din Italia), confirmă forța limbii de a-l menține pe individ într-un acasă indestructibil, loc virtual de refugiu și de reîncărcare cu energie. Fiecare, în manieră

proprie, spune că se simte „acasă” în limba română. Par a fi răspunsuri „căutate” sau gata pregătite, dar emoția din răspunsurile celor doi probează o abordare onestă a discuției cu studenta mea de altădată, Mihaela Chirvase.

Sînt apoi răspunsurile în care apare întoarcerea periodică pe plaiurile natale, variația fiind dată de perioada în care se face călătoria: unii „vin acasă” în perioada vacanței (de vară), cei mai mulți „vin acasă” de Sărbători (adică și de Paști, și de Crăciun). Sînt puțini cei care spun că vin rar în țară sau care folosesc verbul „a se duce” (în formule de tipul „mă duc acasă doar dacă...”). Nu sînt rari însă cei care spun că nu se gîndesc la o reîntoarcere definitivă: rațiuni practice de tot felul îi îndeamnă să-și facă planuri doar cu privire la un viitor în țara unde s-au dus să muncească, fără ca asta să însemne că au tendința de a se rupe definitiv, de a uita cu totul acel „acasă” fondator, locul nașterii lor. Un caz interesant este al unei foste studente care trăiește de multă vreme în America și care, cînd a fost contactată de Mihaela Chirvase, a răspuns că pentru ea acasă este acolo unde se află acum și că nu se mai gîndește deloc la locul de baștină. După încă un schimb de replici pe tema interviului (interview desfășurat sub forma de *chat* pe internet), aceeași persoană s-a declarat invadată de emoții de care chiar uitase și a revenit asupra primului răspuns. Amintirea unor momente nefaste și a unor eșecuri blocase în ea tendința naturală de a se revendica de la un „acasă” definitoriu, cel al începuturilor ei.

Interesante sînt și răspunsurile unor copii, plecați din România pe la vîrsta de 3 ani, dar care vin anual să se joace cu prietenii pe care apucaseră deja să și-i facă în satul lor natal. Remarca unui copil cum că „ăștia de-aici [copiii din Spania, n.n.] nici nu știu să se joace ca noi” este grăitoare. Ca să nu mai vorbim despre un băiețel de 8 ani, pe care l-au luat părinții cu ei în Anglia, unde reușiseră să-și ia casă și unde gîndeau să-l dea la școală: acolo, la Londra, a ajuns într-o stare de sănătate precară pe motiv că vrea să se întoarcă „acasă”, în satul din Ardeal de unde plecase. Odată întors, și-a revenit, și fizic, și psihic, iar în povestea spusă unor reporteri vorbea despre tot ce-i lipsise în Anglia. Erau elemente din descrierea semantică a lui „acasă” românesc, cu bunici, cîine, dealul din spatele casei, prieteni, mîncăruri (cum ar fi laptele proaspăt muls), mirosul iernii care se apropia.

Există și cinci cazuri de români din Italia, patru din Spania și opt cazuri de români din Germania în care subiecții se declară incapabili să simtă că ar avea un „acasă”. Un român aflat în Italia spune că, deși a avut casă și în România, nu s-a simțit nicăieri „acasă”. Cum spun și englezii, „*I have a house, but it doesn't feel like home*” (am o casă, dar nu-mi dă sentimentul că sînt „acasă” în ea). Un altul are probleme în asigurarea reperelor: cînd e în Italia îi este adesea greu să se facă înțeles, mai ales cu povestiri din copilăria petrecută în regimul comunist; cînd e în România, are dificultăți în a se integra în discuțiile vechilor prieteni sau ale rudelor, din pricina tematicii pe care n-o înțelege întotdeauna, pe motiv că vremurile se schimbă rapid și preocupările oamenilor odată cu ele. Rămas fără repere sigure, subiectul nu mai poate spune nici ce, nici unde este pentru el „acasă”. Un alt subiect începe prin a refuza ideea că ar mai avea un „acasă”, pe motiv că România actuală îi provoacă scîrbă, dar sfîrșește prin a spune că simțea ceva, cîndva, ceva legat de bucurie, liniște, voie bună, dar că nu mai simte nimic. În plus, nici despre ce are în Italia

nu poate spune că se poate numi „acasă”. În fine, un alt subiect, mamă a două fete, simte că „acasă” este acolo unde sînt copiii săi și, cum aceștia nu vor sub nici un chip să se întoarcă vreodată în România (le este tuturor foarte bine la Torino), a ajuns să spună că este acasă în Italia. Printre cei din Germania, rețin atenția cîțiva respondenți prin aceea că despart sensul de direcție de cel de loc din adverbul acasă: apar răspunsuri ca „atunci cînd sînt în România, acasă e în Germania” (și spun, de exemplu, că se duc acasă peste cîteva zile), „iar cînd sînt în Germania, acasă e în România” (și spun că se duc acasă de Paști). Cei mai mulți dintre românii care au ajuns la o oarecare stabilitate în țările unde au optat să se stabilească simt că acasă echivalează cu locul unde sînt cei dragi, familia, și spun că acasă, pentru ei, este locul unde stau acum cu ai lor (soț, respectiv soție, copii, ba chiar, în unele cazuri, formula mai completă, care-i cuprinde și pe părinți, pe frați etc.). Nu sînt puțini nici cei care, la auzul întrebării, se lasă copleșiți de o melancolie pe care nici nu încearcă să o disimuleze. Sînt cei pentru care mai există și un „acasă-acasă” și acela nu poate fi decît în România. Din Italia, cineva spune „Acum, sînt pe drumul spre casă”, dar nici cînd i se cere să iasă din echivocul formulării, nu dezvăluie dacă a spus-o doar metaforic sau chiar se afla într-un mijloc de transport, deplasîndu-se către țară.

Interpretarea materialului din interviuri

Ceea ce rețin din aceste testimoniale este definiția lui *acasă*, nu neapărat referința obiectivă, locul anume în care acești subiecți ai anchetei noastre spun că se simt acasă. De fapt, urmăresc să probez faptul că vorbitorul nativ de limbă română are o anumită percepție, emoțională, a ideii de „acasă”. Faptul că această percepție, fondată pe un concept complex, este „ordonată” de limba română, limba maternă a subiecților celor trei anchete, duce la concluzia că simțim emoțiile din *acasă* pentru că e un adverb al cărui conținut semantic, în limba română, are toate descrierile emoțiilor resimțite. De aici, se poate ajunge la concluzia că individul uman nu simte, la auzul unui cuvînt din limba sa, decît ceea ce-i „dictează” limba (maternă). Altfel spus, ai *acasă* în limba maternă, simți ce e aceea „acasă” (în profunzimea, complexitatea și bogăția semantică dată de descrierea intensiunii noțiunii de *acasă*); nu ai *acasă* în limba maternă, nu simți. Îți poți traduce, eventual, din alte limbi cunoscute, îți poți descrie prin perifraze, acumulări de determinanți, dar nu simți, la propriu, cumulul de sentimente, încărcătura complexă, uneori imposibil de analizat rațional. Percepția este condiționată de semantica termenilor din limba maternă. La ce referent concret se aplică conținutul unui termen nu are relevanță din punctul de vedere al studiului de față. Sau, are importanță doar cît să arate că, în cazul lui *acasă*, ideea contează, că nici nu trebuie să fie vreun edificiu în discuție, că doar ideea de loc ideal – chiar virtual – contează. O româncă din Germania, de exemplu, regretă dispariția crîngului de lîngă orașul său natal, din Transilvania, resimțind-o ca pe un atentat la ființa unui *acasă* de neînlocuit. Ceea ce vedem aici, ca în toate reproșurile adresate unei Românie care i-a trădat pe acești oameni, este atentatul la reprezentarea pe care fiecare o are despre „acasă”, o reprezentare populată mai degrabă cu persoane și personaje decît cu vreun edificiu, unde raționalul lasă locul imaterialului, emoționalului. Este aceasta și o posibilă explicație pentru cum au reușit acești români să-și (re)construiască un „acasă” pe-acolo pe unde au ajuns să-și (re)organizeze viața. Nu

obiectele sînt cele care le dictează sensul lui acasă, ci limba lor maternă. În română simt ei ce trebuie să fie „acasă”.

În concluzie, ...

... nu vom discuta despre realitatea unui „acasă” pentru diverse persoane, nici francezi (din Franța sau de oriunde din lume), nici români (din România sau din alte colțuri ale lumii). Ceea ce propuneam în acest mic studiu comparativ era diferența de destin a aceluiași latinesc *ad casam* în funcție de teritoriul în care și-a continuat existența. Dacă în franceză această evoluție a dus la o prepoziție (*chez*), în română a dus la un adverb (*acasă*). Dacă prepozițiile nu sînt, în sine, purtătoare de semnificații, adverbele sînt, iar românescul *acasă* are o impresionantă încărcătură semantică, majoritatea sensurilor pe care le trezește în mintea utilizatorilor nativi ai limbii noastre trimițînd la imaterial, la emoțional, la stări de spirit sau stări sufletești. Nu pot rata comparația între formula românească „Simțiți-vă ca acasă!” și echivalentul franțuzesc „*Faites comme chez vous!*”. Invitația din română se referă la o stare (de bine), în vreme ce invitația din franceză se referă la acțiune.

Odată instalat în mentalitatea unui popor, cuvîntul-concept își păstrează conținutul – același pentru toți membrii acelei comunități lingvistice – fără a mai fi nevoie de a-l explica. Sensul se transmite prin experiențele formative făcute de fiecare vorbitor al comunității în sînul culturii sale. Iată ce aflăm pe această temă și de la Reghina Dascăl, care reia idei de la autori-reper din antropologie, sociologie sau psihologie socială, precum Fernand Braudel, Marc Bloch, Georges Duby sau Jacques Le Goff:

„O mentalitate colectivă, deci, însuflețește și penetrează întreaga masă a societății. Ea dictează atitudinile, orientează opțiunile, înrădăcinează prejudecățile, înclină într-o parte sau alta mișcările unei societăți, este eminentă un fapt de civilizație. Într-o măsură mult mai mare decît accidentele sau circumstanțele istorice sau sociale ale unei epoci, mentalitatea este rodul moștenirii îndepărtate, al temerilor, credințelor, al unor neliniști străvechi, aproape inconștiente adesea. Reacțiile unei societăți la evenimentele momentului, la presiunile pe care le exercită asupra ei, la deciziile pe care le cere de la ea se supun mai puțin logicii, sau chiar interesului egoist, cît acestui comandament neformulat, adesea imposibil de formulat și care țîșnește din inconștientul colectiv. Aceste valori fundamentale, aceste structuri psihologice reprezintă în mod categoric ceea ce civilizațiile pot comunica cel mai puțin una alteia, ceea ce le izolează și le deosebește cel mai bine. Iar aceste mentalități sînt de asemenea puțin sensibile la trecerea timpului. Ele se schimbă lent, nu se transformă decît după îndelungate perioade de incubație, puțin conștiente și ele”¹³.

¹³ Reghina Dascăl, *Casă / locuire*, Timișoara, Editura Eurostampa, 1999, pp. 16-17.

Cele ce stau în adâncurile numite mentalități scapă controlului raționalității, dar marchează cel mai puternic și în modurile cele mai de necontrolat gândirea noastră despre lume. Aflat în zona profundă și intangibilă a mentalității, românescul *acasă* nu poate fi modificat și își păstrează bogăția. Prepozițiile nu ajung niciodată în zona intangibilă a mentalității. Dacă nu-și schimbă sensul este pentru că ele nu au așa ceva.

Tehnic vorbind despre cele de mai sus, s-ar putea remarca diferențe cantitative. Dezechilibrul, ușor de perceput în studiul de față, dintre partea care tratează soarta lui *ad casam* în franceză și soarta lui în română trebuie înțeleasă prin diferența de volum de elemente de discutat despre cele două cazuri intrate în comparație, din punctul de vedere asumat aici. În plus, nu mi s-a părut de interes să derulez o anchetă și în rîndul expaților francezi, de vreme ce nu aveam termenul al cărui sens să-l caut cu ajutorul lor.

Am apelat la eseistica lui Vintilă Mihăilescu, pentru că eseistica lui, atunci cînd tratează despre ceea ce este profund specific neamului nostru, nu face decît să pună în evidență trăsături pe care le explică apelînd la emoțiile trăite așa cum ni le numește limba noastră¹⁴. Mi-au stat de sprijin și alte scrieri. În ceea ce autorul numește „o schiță de aplicație lexicologică asupra unei mari familii a *casei* din punctul de vedere al lingvisticii integrale coșeriene”, Stelian Dumistrăcel face o „sumară confruntare cu adesea misterioasele semnificații ale lucrurilor și ale gesturilor, cu subtilitățile din planul simbolurilor și ritualurilor”¹⁵. Plecînd de la Heidegger („omul este ființa care locuiește” și „limba este lăcașul ființei”), cercetătorul ieșean își propune să urmărească expresia românească a sentimentului universal al locuirii și al relației sociale primordiale create pe acest suport, urmărind semantica de bază din grupul onomasiologic de referință. Pornind de la această perspectivă, am propus încercarea de a adînci discuția, plasînd analiza în interculturalism. Susținerile profesorului Dumistrăcel se îngemănează cu și își găsesc ecoul într-un alt eseu semnat de Vintilă Mihăilescu, unde întemeierea este tot în Heidegger și în Freud. Profesorul de antropologie pleacă de la susțineri de ordin general („casa a legat omul, întotdeauna și pretutindeni de spațiu, transformînd locuința în locuire și casa în acasă – iar animalul în om”¹⁶ sau „acasă nu este un spațiu exterior, ci o interioritate, o obiectualitate încorporată”), pentru a ajunge și la cazul românilor, descriși de o cercetare sociologică drept indivizi pentru care principala valoare este familia. Ceea ce remarcă autorul aici invocat este mutația observabilă în comportamentul și psihologia romînilor (mai ales în cazul tinerilor): „societatea și Dumnezeu nu mai au mare lucru de spus, drept care tinerii (români) aspiră la [această] eliberare, dar încă doresc să rămîna fideli și familiei «tradiționale»”. Acești tineri găsesc în politicile de consum o șansă de a rămîne acasă fără să mai fie chiar acasă. E, de fapt, o libertate de mișcare, nu libertatea de a părăsi cu totul un mod de viață, o cultură, o civilizație. “Românii aspiră și ei la

¹⁴ Cf. Paul Cornea, op. cit.

¹⁵ Stelian Dumistrăcel, “Într-o mare familie a casei (in memoriam Eugeniu Coșeriu)”, in *Revista de lingvistică și știință literară*, Chișinău, 2007, nr. 3-4, pp. 135-140.

¹⁶ Vintilă Mihăilescu, *Locuință și locuire*, in *Dilema Veche*, nr. 438, 5-11 iulie 2012 (passim).

aceste standarde ale modernității, dar le e teamă – pe de altă parte – de acest exces de “libertate” și preferă (încă) să se adăpostească într-un spațiu domestic ocrotit și ocrotitor. Pe care să-l stăpânească în libertate, desigur, dar nu singuri...”.

De la cei doi autori – unul, lingvist, celălalt, antropolog – am preluat lentila prin care am tratat despre emoțiile din românescul *acasă*, îngroșând tușa prin raportare la cazul lui *chez* din limba franceză (sau, cum ar spune unii lingviști, dintr-o altă latină, vorbită *ailleurs*).

Am constatat, asemenea lui Kim Túy, că franceza nu are cuvânt echivalent pentru românescul *acasă* (eng. *home*). Dacă trăim emoțiile așa cum ni le numește limba maternă, iar românescul *acasă* (ca și englezescul *home*, de altfel, într-o bună măsură) este încărcat de semnificații trimițând la emoții și trăiri, cine nu are în limba maternă un echivalent convenabil pentru acest termen, poate rata trăiri, emoții din cele cuprinse în conceptul astfel numit în limba noastră. Discuția nu se încheie aici, dar, pentru ceea ce propune titlul prezentului studiu, cele de mai sus pot sta drept concluzie.

Bibliografie

Cornea, Paul, *Interpretare și raționalitate*, Iași, Polirom, 2006.

Dascăl, Reghina, *Casă / locuire*, Timișoara, Editura Eurostampa, 1999.

Dauzat, Albert, Dubois, Jean, Mitterand, Henri, *Nouveau dictionnaire étymologique et historique*, Paris, Librairie Larousse, 1964.

DLR – *Dicționarul limbii române*, București, Editura Academiei, 2010, Tom I, A-B.

Dumistrăcel, Stelian, “Într-o mare familie a casei (in memoriam Eugeniu Coșeriu)”, în *Revista de lingvistică și știință literară*, Chișinău, 2007, nr. 3-4, pp. 135-140.

Frâncu, Constantin, *Geneza limbii române și etnogeneza românilor*, Iași, Casa Editorială *Demiurg*, 1999.

Gladkova, Anna, *A Linguistic View of “Pride”*, în *Emotion Review*, vol. 2, nr. 2, pp. 178-179.

Guțu, Gheorghe, *Dicționar latin-român*, București, Editura Științifică, 1966.

Hasdeu, Bogdan Petriceicu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, lucrat după dorința și cu cheltuiala M. S. Regelui Carol I, sub auspiciile Academiei Române, de B. Petriceicu-Hasdeu, București, Stabilimentul grafic Socec & Teclu, 1887, Tom I.

Lips, Iulius E., *Obârșia lucrurilor*, București, Editura Științifică, 1964.

Mihăilescu, Vintilă, *Locuință și locuire*, in *Dilema Veche*, nr. 438, 5-11 iulie 2012.

Mihăilescu, Vintilă, *Despre autentic*, in *Dilema Veche*, nr. 466, 17-23 ian. 2013.

Mihăilescu, Vintilă, *Sarmale și non-locuri*, în *Dilema Veche*, nr. 465, 10-16 ian. 2013.

Niobey, Georges (sous la direction de), *Nouveau dictionnaire analogique*, Paris, Librairie Larousse, 1979.

Thúy, Kim, Janovjak, Pascal, *Pentru tine*, București, Spandugino, 2012.

Wierzbicka, Anna, *Language and Metalanguage: Key Issues in Emotion Research*, in *Emotion Review*, vol. 1, nr. 1, pp. 3-14.

Resurse web

http://adevarul.ro/news/stiri-ciudate/100-lucruri-nu-stiai-anul-trecut-1_54a8b1c9448e03c0fd48699d/index.html

<http://suplimentuldecultura.ro/index/continutArticolNrIdent/Rubrici/2559>

<http://silaenglishmagazine.com/history-english-language-pig-pork/>